TJPP

บทความวิจัย

การพัฒนาแบบวัดความไวต่อประเด็นจริยธรรมสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ ตอนที่ 1: การพัฒนากรณีศึกษาและวิธีการวัด

สงวน ลือเกียรติบัณฑิต[1]

[1]ภาควิชาบริหารเภสัชกิจ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ : พัฒนากรณีศึกษาที่ใช้วัดความไวต่อประเด็นจริยธรรมสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ และมุ่งพัฒนาวิธีการใช้แบบประเมินดังกล่าว **วิธีการ** : การศึกษานี้แบ่งเป็นสองช่วง ช่วงแรกเป็นการพัฒนากรณีศึกษาสี่กรณีที่ซ่อนประเด็นจริยธรรมไว้ 14 ประเด็น ประเด็นเหล่านี้ถูกกล่าวถึงในจดหมายข่าววิชาชีพและทางสื่อต่าง ๆ การทดสอบขั้นต้นทำโดยสัมภาษณ์นักศึกษาเภสัชศาสตร์ 20 คนหลังจากอ่านกรณีศึกษาว่า นักศึกษาเห็นว่ามีประเด็นใดบ้างที่มีความสำคัญต่อการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม โดยไม่บอกว่าเป็นการทดสอบเกี่ยวกับเรื่องจริยธรรม นอกจากนี้ กรณีศึกษายังผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ 4 คนและเภสัชกรชุมชน 4 คน ในช่วงที่สองของการศึกษา ผู้วิจัยเปรียบเทียบการใช้แบบวัดในรูปแบบการสัมภาษณ์และในรูปของแบบสอบถามชนิดตอบเอง โดยสุ่มแยกนักศึกษาเภสัชศาสตร์ 50 คนเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกใช้การสัมภาษณ์ อีกกลุ่มใช้แบบวัดในรูปของแบบสอบถาม ตัวอย่างอ่านกรณีศึกษาที่หนึ่งและสอง และตอบว่ามีประเด็นใดที่ตนเองคิดว่ามีความสำคัญต่อการประกอบวิชาชีพในกรณีศึกษา หากนักศึกษาตอบในประเด็นจริยธรรมที่ซ่อนไว้ก็จะได้คะแนนตามจำนวนประเด็นที่ตอบ การวิจัยนี้ใช้ผู้สัมภาษณ์ทั้งหมดสามท่านที่ผ่านการอบรมวิธีการสัมภาษณ์ **ผลการวิจัย** : กรณีศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีคุณสมบัติตามต้องการ ผลการประเมินโดยอาจารย์ พบว่า ประเด็นที่ซ่อนไว้มีความสำคัญระดับปานกลางถึงมากตามที่ตั้งใจไว้ แบบวัดนี้ต้องใช้โดยการสัมภาษณ์ โดยไม่ควรใช้ในรูปของแบบสอบถามที่ตัวอย่างต้องเขียนตอบ เพราะการเขียนตอบเป็นภาระแก่ผู้ตอบอย่างมาก ทำให้ไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ คำตอบจากแบบสอบถามเกือบทุกฉบับจะคลุมเครือ-ไม่ชัดเจน ทำให้ไม่อาจประเมินได้ว่าตัวอย่างเห็นประเด็นทางจริยธรรมหรือไม่ นอกจากนี้ คะแนนจากการสัมภาษณ์ (3.24$\pm$1.13 จากคะแนนเต็ม 6) ยังสูงกว่าคะแนนจากแบบสอบถามอย่างมาก (1.88$\pm$1.29) **สรุป** : การศึกษานี้ทำให้ได้กรณีศึกษาที่มีความเหมาะสม ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาในขั้นต่อไปเพื่อวัดความไวต่อประเด็นจริยธรรมสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ แบบวัดที่ได้ต้องใช้การสัมภาษณ์ในการประเมิน

คำสำคัญ : ความไวทางจริยธรรม เภสัชศาสตร์ศึกษา เภสัชจริยศาสตร์ จริยธรรมวิชาชีพ

รับต้นฉบับ: 25 เมษ. 2553, รับลงตีพิมพ์: 8 ตค. 2553

ผู้ประสานงานบทความ: สงวน ลือเกียรติบัณฑิต ภาควิชาบริหารเภสัชกิจ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

E-mail: sanguan.L@psu.ac.th

บทนำ

วิชาชีพคืออาชีพที่ได้รับการพัฒนาจนมีลักษณะดังนี้ 1) เป็นอาชีพที่ต้องทำงานเต็มเวลา 2) มีสถานศึกษาเพื่ออบรมอาชีพอย่างเป็นทางการ 3) มีการรวมตัวของบุคคลเป็นองค์กรโดยกลุ่มบุคคลในอาชีพ 4) มีการออกใบอนุญาตเพื่อคุ้มครองการประกอบอาชีพ และ 5) มีกฎเกณฑ์จริยธรรมของการประกอบอาชีพ (1) กฎจริยธรรมเป็นตัวบ่งชี้หนึ่งของความเป็นวิชาชีพ ดังเห็นได้จากการที่บุคคลในวิชาชีพต่าง ๆ รวมทั้งวิชาชีพเภสัชกรรมให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ ตลอดจนสร้างกลไกต่าง ๆ เพื่อสร้างหลักประกันแก่สังคมว่าวิชาชีพจะดำรงอยู่ในกรอบจริยะ อาทิเช่น การประกาศใช้จรรยาบรรณวิชาชีพ การมีกลไกรับเรื่องร้องทุกข์ กล่าวโทษผู้ประกอบวิชาชีพ รวมถึงการสอนเนื้อหาจริยธรรมแก่นักศึกษาในคณะเภสัชศาสตร์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การปลูกฝังจริยธรรมวิชาชีพในคณะเภสัชศาสตร์มีอุปสรรคหลายประการ ในปี 2541 คณะเภสัชศาสตร์ทั่วประเทศสอนวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจริยธรรมวิชาชีพโดยตรงเพียงร้อยละ 0.22-0.71 ของจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร (2) นอกจากนี้ ในการระดมสมองของอาจารย์ในการประชุมเภสัชศาสตร์ศึกษาแห่งชาติครั้งที่ 2 พ.ศ. 2545 ยังระบุปัญหาที่พบในการสอนจริยธรรมเพิ่มเติม คือการสอนมีลักษณะแยกส่วน ขาดการบูรณาการกับวิชาอื่น ๆ การขาดความสัมพันธ์อันดีของศิษย์-อาจารย์ที่เอื้อต่อการปลูกฝังจริยธรรมในสถานศึกษา นอกจากนี้ ผู้สอนบางส่วนไม่เป็นตัวอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรม และการขาดวิธีประเมินผลที่เหมาะสม เป็นต้น (3) ผลการสำรวจการเรียนการสอนทางจริยธรรมที่เผยแพร่ในปี 2552 ได้ผลในทำนองเดียวกัน คณะเภสัชศาสตร์ส่วนใหญ่มีรายวิชาที่มีเนื้อหาทางจริยธรรมเพียง 1-3 หน่วยกิตในหลักสูตร ส่วนใหญ่เป็นหน่วยกิตบรรยายเท่านั้นและรวมอยู่กับวิชากฎหมาย การสอนในเรื่องจริยธรรมมักใช้การบรรยายร่วมกับกรณีศึกษา ในส่วนของการประเมินผลมักใช้วิธีสอบที่มุ่งการวัดความรู้ ร่วมกับการประเมินผลจากงานมอบหมาย (4)

การจัดการสอนมักอิงประสบการณ์และอุดมการณ์ของผู้สอน ตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดในวิชาชีพ เช่น การกระทำผิดของบุคคลในวิชาชีพที่มีผลกระทบสูงต่อสังคม เป็นต้น จากการทบทวนวรรณกรรมในเรื่องนี้ยังไม่พบอย่างชัดเจนว่าการสอนจริยธรรมของคณะเภสัชศาสตร์ได้อิงหลักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมซึ่งได้มีการศึกษาไว้แล้วอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งในทางสาขาจิตวิทยา (เช่นแบบจำลองสี่องค์ประกอบของพฤติกรรมจริยธรรมของ Rest (5) เป็นต้น) ประโยชน์ของการใช้ทฤษฎีเป็นกรอบในการสอนคือ ทฤษฎีช่วยบ่งชี้ว่าการสอนต้องมีลักษณะอย่างไรจึงจะได้ผล (เช่น งานวิจัยในอดีตพบว่า การอภิปรายปัญหาจริยธรรมต้องมีลักษณะแลกเปลี่ยนความคิดระหว่างผู้เรียน (transactive) (6) คือผู้เรียนต้องรับฟังเหตุผลของผู้ที่มีความคิดตรงข้ามอย่างใคร่ครวญ และพยายามคิดว่าทำไมเหตุผลดังกล่าวจึงไม่ดี มิใช่การปกป้องความเห็นของตนฝ่ายเดียว) เป้าหมายการสอนควรเป็นอย่างไร (เช่นตามแนวคิดของ Rest (5) เป้าหมาย คือ พัฒนาการของสี่องค์ประกอบในแบบจำลอง โดยมิใช่การเกิดพฤติกรรมจริยธรรมเพียงอย่างเดียว) และการประเมินการสอนต้องทำอย่างไร วัดอย่างไร ฯลฯ การขาดการประเมินด้านจริยธรรมที่เป็นรูปธรรมก็พบเช่นกันในการศึกษาของวิชาชีพอื่น การทบทวนงานวิจัยด้านแพทยศาสตร์ศึกษาในอดีตจนถึงปี พ.ศ. 2541 พบว่า มีการวิจัยมากกว่า 400 เรื่อง แต่ไม่มีรายงานการวิจัยที่เกี่ยวกับการสอนเวชจริยศาสตร์และการประเมินผลนักศึกษาแพทย์ ด้านคุณธรรมหรือจริยธรรมเลย (7)

การสอนจริยธรรมที่อิงหลักทางทฤษฎีร่วมกับประสบการณ์ ต่าง ๆ ของผู้สอนจะช่วยแก้ไขปัญหาที่พบในการสอนจริยธรรมอย่างหนึ่งในปัจจุบัน คือ การขาดวิธีการประเมินผลที่ดี (4) เพราะทฤษฎีจะช่วยชี้ว่าต้องประเมินอะไรอย่างไรเพื่อวัดพัฒนาการทางจริยธรรม วิธีการประเมินอย่างเป็นระบบยังทำให้การสอนมีลักษณะเป็น evidence-based คือ บอกได้ว่าอะไรได้ผล-ไม่ได้ผล ดังนั้นการถ่ายทอดเทคนิคการสอนในหมู่อาจารย์ย่อมเป็นไปได้ง่ายขึ้น เพราะการสอนมิได้อิงประสบการณ์และความสามารถส่วนตัวเพียงอย่างเดียว แต่มีหลักวิธีและหลักฐานที่ชัดเจนมารองรับ

การวิจัยนี้มุ่งสร้างเครื่องมือประเมินผลการสอนจริยธรรม นั่นคือ แบบวัดเพื่อประเมินความไวต่อประเด็นจริยธรรมสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ แบบวัดที่พัฒนาจากงานวิจัยนี้จะเป็นเครื่องช่วยประเมินผลการสอนจริยธรรมว่าประสบผลสำเร็จเพียงไร ทั้งยังใช้ติดตามมาตรการต่าง ๆ ในทางจริยธรรม ตัวแปรนี้เป็นองค์ประกอบแรกขององค์ประกอบทั้งสี่ในแบบจำลองของ Rest (5) และเป็นเป้าหมายหนึ่งของการสอนจริยธรรม ในที่นี้ขอกล่าวถึงแบบจำลองดังกล่าวแบบย่อ ๆ

แบบจำลองสี่องค์ประกอบของพฤติกรรมจริยธรรมของ Rest (5) และความไวทางจริยธรรม

พฤติกรรมจริยธรรมเป็นกระบวนการที่มี 4 องค์-ประกอบที่สืบเนื่องกัน มิใช่เป็นเหตุการณ์เดี่ยว การทำผิดจริยธรรมอาจเกิดจากความบกพร่องในองค์ประกอบอย่างหนึ่งอย่างใดใน 4 อย่างดังนี้

1. ความไวทางจริยธรรม (moral sensitivity) คือ ความสามารถในการเล็งเห็นว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หรือการกระทำหนึ่ง ๆ เช่น การฝ่าฝืนจรรยาบรรณวิชาชีพ มีผลต่อสวัสดิภาพของผู้อื่น ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม หากเภสัชกรมองไม่ออกว่า ตนกำลังเผชิญกับสถานการณ์ทางจริยธรรม หรือไม่เข้าใจผลกระทบจากการกระทำของตนต่อผู้อื่นแล้ว พฤติกรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์จะไม่เกิดขึ้น งานวิจัยนี้พยายามพัฒนาเครื่องมือที่วัดตัวแปรนี้

2. การใช้เหตุผลจริยธรรม (moral reasoning) คือ ความสามารถทางความคิดหรือการใช้เหตุผลเพื่อตัดสินใจว่าการกระทำใดมีความเหมาะสมที่สุด การใช้เหตุผลต้องบูรณาการความต้องการ-ความคาดหวังของบุคคล กลุ่มคน สังคม กฎหมาย และหลักการจริยธรรมเข้าด้วยกัน หากเภสัชกรเห็นประเด็นจริยธรรม (มีองค์ประกอบที่หนึ่ง) แต่ใช้เหตุผลที่ไม่เหมาะสมในการตัดสินใจเลือกกระทำก็จะไม่เกิดพฤติกรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์

3. ความมุ่งมั่นทางจริยธรรม (moral commitment) คือ ความมุ่งมั่นจะกระทำในสิ่งที่ตนคิดว่าถูกต้องตามเหตุผลในองค์ประกอบที่ 2 การขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติพฤติกรรมจริยธรรมเกิดเนื่องจากมีสิ่งที่ตนเห็นว่าสำคัญกว่าในชีวิตของตน ตัวอย่างของการขาดความมุ่งมั่นคือ เภสัชกรตระหนักดีว่า ตนควรอธิบายการใช้ยาแก่ผู้ป่วยให้ละเอียดมากขึ้น แต่มิได้กระทำเนื่องจากไม่มีเวลา หรือคิดว่าผู้ป่วยไม่ต้องการ

4. พฤติกรรมจริยธรรม (moral behavior) คือการลงมือกระทำในสิ่งที่ตนเองคิดว่าถูกต้อง ในขั้นนี้ผู้กระทำต้องเผชิญกับอุปสรรคทั้งที่คาดการณ์ไว้ และไม่ได้คาดการณ์ไว้ตลอดจนความผิดหวัง แรงต่อต้าน ความเหนื่อยล้า ฯลฯ ความอดทน ความพยายามและความกล้าหาญเป็นสิ่งสำคัญในองค์ประกอบนี้ องค์ประกอบนี้จึงเรียกอีกชื่อได้ว่า ความกล้าหาญทางจริยธรรม

ทำไมต้องวัดความไวทางจริยธรรม

การศึกษาเรื่องความไวทางจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นองค์ประกอบแรกในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องจริยธรรม ถ้าเภสัชกรไม่รู้ว่าเกิดปัญหาจริยธรรมขึ้นแล้ว ก็ยากที่จะใช้เหตุผลอย่างเหมาะสม หรือยากที่จะเลือกกระทำอย่างเหมาะสม เครื่องมือที่พัฒนาจากงานวิจัยนี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยประเมินผลการสอนจริยธรรมว่าประสพผลสำเร็จเพียงไร ทั้งยังใช้ติดตามมาตรการต่าง ๆ ในการส่งเสริมจริยธรรม เช่น การประเมินวิธีสอนจริยธรรมแบบใหม่

งานวิจัยในอดีตชี้ว่า ความไวทางจริยธรรมและการใช้เหตุผลทางจริยธรรม (ซึ่งวัดด้วย DIT หรือ the Defining Issue Test) มีความสัมพันธ์กันไม่สูง คือ อยู่ในช่วง 0.20-0.50 (8) ดังนั้นจึงอาจเป็นไปได้ว่า บุคคลอาจเห็นประเด็นจริยธรรม แต่ไม่มีความสามารถในการใช้เหตุผลที่เหมาะสมเพื่อตัดสินใจเลือกกระทำ หรือว่าบุคคลอาจไม่เห็นประเด็นจริยธรรมในสถานการณ์ที่ตนประสบ แต่ว่ามีทักษะในการใช้เหตุผลเพื่อแก้ปัญหา หากจริยศึกษาคือการพัฒนาทั้งสี่องค์ประกอบในแบบจำลองของ Rest แล้ว ก็ควรมีการประเมินผลในทั้งสี่องค์ประกอบ ผลการวิจัยที่กล่าวมาชี้ว่า พัฒนาการในองค์ประกอบที่หนึ่งและสองไม่ได้สัมพันธ์กันมากนัก ดังนั้นการสร้างเครื่องมือวัดแยกกันในแต่ละองค์ประกอบจึงเป็นสิ่งจำเป็น

งานวิจัยในอดีตพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมจริยธรรมได้เพียงร้อยละ 10-15 เท่า นั้น (9-10) เป็นไปได้ว่า ผู้ที่ทำผิดจริยธรรมอาจไม่ได้ตระหนักหรือเล็งเห็นว่าการกระทำนั้น ๆ เป็นมีประเด็นจริยธรรมแฝงอยู่ จึงไม่ได้คิดอย่างรอบครอบก่อนตัดสินใจกระทำ การวัดความไวทางจริยธรรมจึงอาจช่วยทำให้เข้าใจพฤติกรรมจริยธรรมได้ดีขึ้น การศึกษาความไวทางจริยธรรมยังมีความน่าสนใจทางจริยศึกษา เพราะว่าสามารถนำมากำหนดเนื้อหาของรายวิชา (ว่านักศึกษาควรไว ฯ ในเรื่องอะไร) และสามารถใช้เป็นเป้าหมายในการเรียนการสอน (ประเมิน ความไวฯ)

นักวิจัยในต่างประเทศได้พัฒนาแบบวัดความไวต่อประเด็นจริยธรรมสำหรับนักศึกษาทันตแพทย์ (11) นักศึกษาแพทย์ (12-14) นักจิตวิทยา (15) ผู้ตรวจสอบบัญชี (16) นักวิจัยตลาด (17) อย่างไรก็ตาม แบบวัดดังกล่าวไม่อาจประยุกต์ใช้กับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ไทยได้ เนื่องจากความ

แตกต่างของลักษณะงานในวิชาชีพ ประเด็นจริยธรรมที่พบตลอดจนกฎจรรยาบรรณ ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาแบบวัดความไวทางจริยธรรมขึ้นสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์

ภาพรวมของการศึกษา

ในการศึกษานี้ ความไวต่อจริยธรรมทางเภสัชกรรม คือ การมองเห็นสิ่งที่ขัดกับจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพเภสัชกรรม หรือการตระหนักถึงผลกระทบของประเด็นดังกล่าวต่อสวัสดิภาพของผู้อื่น และการให้ความสำคัญต่อประเด็นดังกล่าว จากนิยามจะเห็นว่า แบบประเมินมุ่งวัดการตระหนักถึงการกระทำที่ขัดกับจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพของเภสัชกรเท่านั้น โดยไม่นับการมองเห็นการกระทำผิดของบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เภสัชกร เช่น เจ้าของธุรกิจ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น จากนิยามนี้ นักศึกษาอาจไม่ทราบถึงข้อความที่ระบุอยู่ในจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพเภสัชกรรม แต่ก็อาจมีความไวต่อจริยธรรมทางเภสัชกรรมได้ เช่น เห็นว่าการแขวนป้ายเป็นสิ่งผิด โดยไม่ทราบว่าจรรยาบรรณกำหนดเรื่องนี้ไว้อย่างไร

นักศึกษาในการวิจัยนี้หมายถึงนักศึกษาปริญญาตรีของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในทั้ง 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาเภสัชศาสตร์ (5 ปี) และสาขาวิชาการบริบาลเภสัชกรรม (6 ปี) เนื่องจากสาขาวิชาบริบาลเภสัชกรรมมีนักศึกษาจำนวนน้อย (ประมาณ 30 คนต่อชั้นปี) ทำให้ไม่อาจเปรียบเทียบความแตกต่างของนักศึกษาทั้งสองหลักสูตรได้อย่างมีความหมาย ดังนั้น การศึกษานี้จึงรวมนักศึกษาทั้งสองหลักสูตรด้วยกัน

การวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมในการวิจัย ของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์แล้ว งานวิจัยนี้แบ่งเป็นสี่การศึกษาย่อย คือ 1) การพัฒนากรณีศึกษา 2) การทดสอบแบบวัดในเรื่องวิธีการเก็บข้อมูล และความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน 3) การทดสอบความเที่ยงของแบบวัดทั้งสี่กรณีศึกษา และ 4) การศึกษาในตัวอย่างกลุ่มใหญ่ บทความตอนที่หนึ่งจะครอบคลุมสองการศึกษาแรก

การศึกษาที่ 1 การพัฒนากรณีศึกษา

วิธีการ

ผู้วิจัยวางแผนการสร้างแบบวัดในลักษณะเดียวกับแบบวัดในงานวิจัยของ Sparks และ Hunter (17) โดยสร้างกรณีศึกษาที่ซ่อนประเด็นจริยธรรมเอาไว้ นักศึกษาซึ่งเป็นตัวอย่างในการวิจัยจะถูกขอให้อ่านกรณีศึกษา และผู้วิจัยจะให้นักศึกษาระบุว่ามีประเด็นใดที่สำคัญในกรณีศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยจะไม่บอกตัวอย่างว่าเป็นการทดสอบเกี่ยวกับจริยธรรม ผู้วิจัยพัฒนาแบบวัดโดยมุ่งหมายให้มีลักษณะหกประการ ดังต่อไปนี้

1. ประกอบด้วยประเด็นจริยธรรมผสมกับประเด็นที่ไม่เกี่ยวกับจริยธรรม ทั้งนี้เพื่อเป็นการเบี่ยงเบนความสนใจของผู้ตอบ มิให้เห็นประเด็นจริยธรรมได้อย่างง่ายดายเกินไป วิธีนี้เชื่อว่าจะทำให้แบบวัดสามารถจำแนกผู้ที่มีความไวทางจริยธรรมแตกต่างกันได้ นอกจากนี้ การผสมประเด็นยังทำให้กรณีศึกษาสมจริง เนื่องจากในความเป็นจริง ประเด็นจริยธรรมมักเกิดขึ้นโดยถูกแวดล้อมด้วยประเด็นอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับจริยธรรม

2. ประเด็นจริยธรรมที่ซ่อนต้องเป็นสิ่งที่พบเห็นได้บ่อยในการปฏิบัติหน้าที่ของเภสัชกร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคัดเลือกประเด็นจริยธรรมจากคำสั่งลงโทษทางจรรยาบรรณของสภาเภสัชกรรม (เช่น ประเด็นการแขวนป้าย การเพิกเฉยต่อการกระทำผิดของเจ้าของกิจการ ฯลฯ) รวมทั้งประเด็นที่เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในวิชาชีพ (เช่น การปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทนยา หรือการปฏิบัติงานโดยไม่มีใบประกอบวิชาชีพ)

3. เหตุการณ์ในเป็นกรณีศึกษามีความสมจริงและมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ

4. เป็นกรณีศึกษาที่ชัดเจนและอ่านง่าย นั่นคือ เนื้อหาของกรณีศึกษาอื่น ๆ สามารถเข้าใจได้โดยนักศึกษาชั้นปีแรก ๆ โดยไม่ต้องอาศัยความรู้ทางเภสัชศาสตร์ ส่วนประเด็นจริยธรรมต้องถูกค้นพบได้ หรือเข้าใจได้โดยไม่ต้องอาศัยความรู้ทางเภสัชศาสตร์เช่นกัน ตัวอย่างสามารถอ่านกรณีศึกษาได้โดยใช้เวลาไม่เกิน 10 นาทีต่อหนึ่งกรณีศึกษา

5. ประกอบด้วยประเด็นจริยธรรมที่ผู้วิจัยวางแผนซ่อนเอาไว้เท่านั้น โดยไม่มีประเด็นจริยธรรมอื่น ๆ

6. ประเด็นจริยธรรมที่ซ่อนไว้มีความสำคัญหรือมีน้ำหนักที่หลากหลาย คือมีความสำคัญปานกลางถึงความสำคัญมาก ไม่ควรมีเฉพาะประเด็นจริยธรรมที่สุดโต่งเท่านั้น เพราะจะทำให้ตัวอย่างมองเห็นประเด็นจริยธรรมง่ายเกินไป และไม่อาจจำแนกผู้ที่มีความไวทางจริยธรรมแตกต่างกันได้

ขั้นตอนการพัฒนากรณีศึกษา

การพัฒนากรณีศึกษาทำดังนี้

1. ผู้วิจัยสร้างกรณีศึกษาจากประเด็นการกระทำผิดทางจริยธรรมของเภสัชกรมที่เผยแพร่ในจดหมายข่าวสภา-เภสัชกรรมตั้ง แต่ปี พ.ศ. 2544-2552 รวมทั้งประเด็นที่เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในวิชาชีพ และเพิ่มเติมอีก 1 กรณีศึกษาที่เกี่ยวกับการทำงานของผู้แทนยาจากประเด็นที่มีการกล่าวถึงในหนังสือพิมพ์

2. หลังจากนั้นทดสอบในนักศึกษาเภสัชศาสตร์ทุกชั้นปี ชั้นปีละห้าคน โดยเลือกตัวอย่างแบบตามสะดวกจากผู้ที่ยินดีให้ความร่วมมือ การทดสอบทำโดยให้นักศึกษาอ่านกรณีศึกษา แล้วสัมภาษณ์ว่ากรณีศึกษาข้างต้นมีประเด็นใดบ้างที่มีความสำคัญต่อการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม โดยไม่บอกว่าเป็นการทดสอบเกี่ยวกับเรื่องจริยธรรม นักศึกษาต้องระบุด้วยว่าประเด็นที่ตนเห็นว่าสำคัญนั้นมีความสำคัญระดับใดตั้งแต่ 1 (ไม่สำคัญเลย) ถึง 7 (สำคัญมากที่สุด) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สอบถามตัวอย่างว่า เข้าใจในเนื้อหาของกรณีศึกษาหรือไม่ อย่างไร และให้แสดงความเห็นต่อกรณีศึกษา นักศึกษาแต่ละคนจะได้รับการสัมภาษณ์ในทั้งสี่กรณีศึกษา ลำดับของกรณีศึกษาที่ใช้สัมภาษณ์เลือกโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

3. ต่อจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาปรับกรณีศึกษาให้ชัดเจนและอ่านง่ายขึ้น ตัดเนื้อหาส่วนที่ต้องใช้ความรู้ทางเภสัชบำบัดในการทำความเข้าใจ แก้ไขให้กรณีศึกษาสั้นลง และปรับแก้เนื้อหาเพื่อขจัดส่วนที่ส่อให้เข้าใจว่า มีประเด็นจริยธรรมอื่นที่ผู้วิจัยไม่ได้ตั้งใจซ่อนไว้ เช่น ตัดข้อความที่ว่าร้านยาในบริเวณดังกล่าวมีการใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อแข่งขันกันมาก เพราะตัวอย่างบางคนมองว่าผิดจริยธรรมเนื่องจากผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมต้องไม่ชักจูงผู้มารับบริการของผู้อื่นมาเป็นของตน หรือตัดคำว่ายาแผนโบราณออกจากเนื้อหา เพราะไม่เป็นที่เข้าใจของนักศึกษาชั้นปีแรก ๆ

4. หลังจากนั้น กรณีศึกษาถูกประเมินโดยอาจารย์ประจำคณะเภสัชศาสตร์สี่ท่านที่สอนในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในวิชาชีพ โดยสามท่านเป็นอาจารย์จากภาควิชาเภสัชกรรมคลินิก และอีกหนึ่งท่านจากภาควิชาบริหารเภสัชกิจ ผู้ประเมินอ่านกรณีศึกษาและคำเฉลยถึงประเด็นที่ซ่อนไว้ หลังจากนั้นให้ประเมินว่า สิ่งที่เกิดในกรณีศึกษาพบได้บ่อยในการปฏิบัติหน้าที่ของเภสัชกรหรือไม่ สมจริงหรือไม่ มีความถูกต้องตามหลักวิชาการหรือไม่ ชัดเจนและอ่านง่ายเข้าใจได้โดยนักศึกษาชั้นปีแรก ๆ โดยไม่ต้องอาศัยความรู้ทางเภสัชศาสตร์หรือไม่ ประกอบด้วยประเด็นจริยธรรมที่ผู้วิจัยวางแผนซ่อนเอาไว้เท่านั้น โดยไม่มีประเด็นจริยธรรมอื่น ๆ หรือไม่ ความเหมาะสมของประเด็นจริยธรรมที่ซ่อนไว้ ระดับความสำคัญของประเด็นจริยธรรมที่ซ่อนไว้ตั้งแต่ 1 (ไม่สำคัญเลย) ถึง 7 (สำคัญมากที่สุด) นอกจากนี้ผู้ประเมินยังให้ความเห็นในเรื่องอื่น ๆ อย่างอิสระได้ด้วย

5. ผู้วิจัยนำกรณีศึกษาที่ปรับแก้ตามข้อค้นพบไปสัมภาษณ์เภสัชกรชุมชนสี่ท่านซึ่งทำงานในเขตชุมชนของอำเภอหาดใหญ่ การเลือกโดยใช้วิธีเลือกแบบตามสะดวกจากผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย การทดสอบทำโดยให้เภสัชกรอ่านกรณีศึกษา แล้วสัมภาษณ์ว่ากรณีศึกษาข้างต้นมีประเด็นใดบ้างที่มีความสำคัญต่อการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมโดยไม่บอกว่าเป็นการทดสอบเกี่ยวกับเรื่องจริยธรรม หลังจากสัมภาษณ์ครบทั้งสี่กรณีศึกษาแล้ว ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ซ้ำอีกหนึ่งรอบโดยให้เภสัชกรระบุว่า มีประเด็นปัญหาจริยธรรมอะไรบ้างในกรณีศึกษา ลำดับของกรณีศึกษาที่ใช้สัมภาษณ์เลือกโดยวิธีการสุ่ม หลังจากนั้นให้ประเมินกรณีศึกษาคล้ายกับกลุ่มอาจารย์ แต่ไม่ได้ให้ประเมินความสำคัญของกรณีศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อหาค่าเฉลี่ยความสำคัญของประเด็นจริยธรรม

ผลการศึกษาและการอภิปราย

กรณีศึกษาทั้งสี่ที่ได้แสดงในภาคผนวกที่ 1 กรณีศึกษามีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ดังนี้ คือ 1) ประกอบด้วยประเด็นจริยธรรมผสมกับประเด็นที่ไม่เกี่ยวกับจริยธรรม 2) ประเด็นจริยธรรมที่ซ่อนเป็นสิ่งที่พบเห็นได้บ่อยในการปฏิบัติหน้าที่ของเภสัชกร (จากการประเมินของอาจารย์และเภสัชกร) 3) เป็นกรณีศึกษาที่สมจริง และเหตุการณ์ที่กล่าวถึงมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ (จากการประเมินของอาจารย์และเภสัชกร) 4) เป็นกรณีศึกษาที่ชัดเจนและอ่านง่าย (จากการประเมินโดยอาจารย์ เภสัชกร และนักศึกษาทุกชั้นปี) สามารถอ่านได้โดยใช้เวลาไม่เกิน 10 นาทีต่อหนึ่งกรณีศึกษา 5) ประกอบด้วยประเด็นจริยธรรมที่ผู้วิจัยวางแผนซ่อนเอาไว้เท่านั้น โดยไม่มีประเด็นจริยธรรมอื่น (ประเมินจากการสัมภาษณ์อาจารย์ เภสัชกร และนักศึกษาทุกชั้นปี)

ตารางที่ 1 แสดงประเด็นที่ซ่อนไว้ในแต่ละกรณีศึกษาและการประเมินความสำคัญของประเด็นที่ซ่อนไว้โดยอาจารย์ ประเด็นจริยธรรมที่ซ่อนไว้มีความสำคัญหรือมีน้ำหนักที่หลากหลาย คือมีความสำคัญปานกลาง (3.75) ถึงความสำคัญมาก (6.50) ตามที่กำหนดไว้ (จากคะแนนเต็ม 7) (ตารางที่ 1) ลักษณะดังกล่าวมีความสำคัญเพราะ การมีเฉพาะประเด็นจริยธรรมที่สุดโต่งจะทำให้ตัวอย่างมองเห็นประเด็นจริยธรรมง่ายเกินไป และวัดความไวทางจริยธรรมได้ไม่ดีนัก

กรณีศึกษาที่ 4 (เภสัชกรมนัส) เป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับผู้แทนยา ซึ่งผู้ประเมินกรณีศึกษามีความเห็นหลากหลาย บางท่านมองว่า การปฏิบัติงานของผู้แทนยาไม่นับเป็นการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม จึงไม่อาจใช้จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพในการตัดสินความถูกผิดของพฤติกรรมต่างๆ แต่ต้องใช้จรรยาบรรณในการส่งเสริมการขายเป็นตัวชี้ความถูกผิด ซึ่งก็จะไม่ตรงวัตถุประสงค์ของแบบวัดที่ต้องการวัดความไวต่อจริยธรรมเภสัชกรรม แต่ผู้ประเมินบางท่านมองว่า งานของผู้แทนยาจัดเป็นการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมตามข้อบังคับสภาเภสัชกรรมว่าด้วยข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ. 2540 ในหัวข้อการเลือกสรรยา ข้อ 2.3 คือ นำเสนอข้อมูลด้านยาที่เกี่ยวข้องกับหลักวิชาการทางเภสัชศาสตร์แก่ผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์สาขาต่าง ๆ เพื่อการเลือกสั่งใช้ยา ดังนั้นจึงควรมีกรณีศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยตัดสินใจให้มีกรณีเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้แทนยาในแบบวัด แม้ว่าจะไม่อาจใช้จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพเภสัชกรรมตัดสินความถูกผิดของพฤติกรรมในกรณีศึกษาได้โดยตรง แต่นักศึกษาจำนวนมากตั้งใจทำงานในสาขานี้ นักศึกษาจึงควรมีความไวต่อประเด็นที่ตนเองอาจจะพบในอนาคต การใช้กรณีศึกษาในเรื่องนี้ในการเรียนการสอนอาจช่วยสร้างความไวจริยธรรมในเรื่องนี้

การศึกษาที่ 2 การทดสอบในเรื่องวิธีการเก็บข้อมูล และความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน

การเก็บข้อมูลในการศึกษาแรกใช้วิธีการสัมภาษณ์ ทั้งนี้เพราะ การสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจความคิดของตัวอย่างต่อกรณีศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาแบบวัดขั้นต้น อย่างไรก็ตาม การใช้แบบวัดในทางปฏิบัติ เช่น การประเมินความไวทางจริยธรรมของนักศึกษาทั้งชั้นปีประมาณ 140 คน วิธีการสัมภาษณ์อาจไม่เหมาะสม เพราะต้องใช้แรงงานและเวลามาก วิธีที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติคือ การปรับแบบวัดให้เป็นแบบสอบถามชนิดที่

ตารางที่ 1. คะแนนความสำคัญ (±SD) ของประเด็นที่ซ่อนไว้ซึ่งประเมินโดยอาจารย์ (N=4) จากระดับ 1-7

ประเด็นที่ซ่อน	ความสำคัญ
กรณีศึกษาที่ 1 เภสัชกรธีรชาติ	
การโฆษณาร้านยาของตนทางวิทยุ	3.75±1.50
การสนับสนุนให้ผู้ป่วยใช้ยาที่มีส่วนประกอบไม่แน่ชัด	6.00±0.82
การนิ่งดูดายต่อการกระทำผิด	6.50±0.58
กรณีศึกษาที่ 2 เภสัชกรสมชาย	
การให้ลูกจ้างที่ไม่ใช่เภสัชกรปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ควบคุม	6.25±0.96
การปิดบังข้อมูลอาการข้างเคียงของยาบางส่วน	6.25±0.82
การเปิดเผยความลับของผู้ป่วย	6.00±0.82
กรณีศึกษาที่ 3 เภสัชกรหญิงฤดีมาศ	
การประกอบวิชาชีพโดยไม่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ	5.75±1.89
การร่วมมือในการผลิตยาอย่างผิดกฎหมาย	6.50±0.58
การละทิ้งการปฏิบัติหน้าที่	5.25±1.71
กรณีศึกษาที่ 4 เภสัชกรมนัส (ผู้แทนยา)	
การส่งเสริมการใช้ยา off-label	5.00±2.83
การสนับสนุนค่าใช้จ่ายแก่บุคคลในครอบครัวของแพทย์	5.00±1.41
การโฆษณาและให้ข้อมูลยาโดยผู้แทนแก่ผู้ป่วยโดยตรง	5.75±1.89
การรับส่งคนในครอบครัวของแพทย์เพื่อผลประโยชน์	4.75±1.50
การให้ของขวัญแก่แพทย์ในโอกาสต่าง ๆ	4.25±1.50

นักศึกษาตอบด้วยตนเองโดยไม่ต้องใช้การสัมภาษณ์ การศึกษา ที่ 2 จึงต้องการเปรียบเทียบการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์และแบบสอบถามว่าสามารถใช้แทนกันได้หรือไม่

นอกจากนี้ การประเมินตัวอย่างคนเดียวกันโดยผู้ประเมินต่างคนกัน ควรให้คะแนนที่สอดคล้องกัน จึงจะถือว่าแบบวัดนั้นมีคุณภาพ นั่นคือเครื่องมือวัดที่ดีต้องมีความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินสูง การศึกษาจึงนี้มีวัตถุประสงค์รองเพื่อทดสอบประเด็นนี้ด้วย

วิธีการ

ผู้วิจัยเลือกนักศึกษาเภสัชศาสตร์มาอย่างสุ่มอย่างง่ายโดยใช้เลขรหัสที่สุ่มได้จากคอมพิวเตอร์ ตัวอย่างเป็นนักศึกษาจากชั้นปีที่ 1-5 ชั้นปีละ 10 คน (รวม 50 คน) โดยไม่เลือกชั้นปีที่ 6 (เพราะมีจำนวนน้อย ผู้วิจัยวางแผนเก็บตัวอย่างกลุ่มนี้สำหรับการวิจัยขั้นต่อไป) และตัวอย่างในการศึกษานี้ไม่ซ้ำกับนักศึกษาคนที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาแรก หลังจากนั้นสุ่มแยกนักศึกษาเป็นสองกลุ่มโดยใช้ตัวเลขที่สุ่มโดยคอมพิวเตอร์ คือ กลุ่มแบบสอบถามและกลุ่มสัมภาษณ์ โดยให้มีนักศึกษาชั้นปีละห้าคนในแต่ละกลุ่ม กรณีศึกษาที่ใช้ทดสอบคือกรณีศึกษาที่ 1 และ 2 เท่านั้น (ภาคผนวก 1) ทั้งนี้เพราะเป็นการทดสอบขั้นต้นเพื่อหาวิธีการเก็บข้อมูล

กลุ่มที่เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

การทดสอบทำโดยให้นักศึกษาอ่านกรณีศึกษา ท้ายกรณีศึกษาจะมีคำถามว่า “จากกรณีศึกษาข้างต้น ท่านคิดว่ามีประเด็นใดบ้างที่มีความสำคัญในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม และให้ระบุว่าประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญอยู่ในระดับใด ตัวเลือกที่ให้มี 7 ระดับคือ 1 (ไม่สำคัญเลย) ถึง 7 (สำคัญมากที่สุด) ผู้ตอบสามารถตอบได้มากประเด็นได้เท่าที่ต้องการโดยไม่มีการจำกัดเวลา ผู้ตอบไม่ทราบว่าเป็นการวัดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องจริยธรรม

กลุ่มที่เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์

การทดสอบทำโดยให้นักศึกษาอ่านกรณีศึกษา หลังจากนั้นผู้วิจัยสัมภาษณ์โดยไม่บอกว่า การสัมภาษณ์นี้เกี่ยวข้องกับประเด็นจริยธรรม ในการศึกษานี้มีผู้สัมภาษณ์สามคน ซึ่งเป็นนักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ห้า (ชายสองและหญิงหนึ่งคน) การใช้นักศึกษาเป็นผู้สัมภาษณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษารู้สึกเป็นกันเองกับผู้สัมภาษณ์ ไม่เกิดความเครียดหรือความเกรงใจในการตอบคำถาม ซึ่งวิธีนี้น่าจะทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากกว่าการที่ผู้สัมภาษณ์เป็นอาจารย์ ผู้สัมภาษณ์ทั้งสามคนฝึกการสัมภาษณ์จากนักวิจัยเพื่อให้สัมภาษณ์ได้ในลักษณะที่เหมือน ๆ กัน การวิจัยนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ซึ่งมีวิธีการดังนี้

ผู้สัมภาษณ์ถามตัวอย่างด้วยคำถามต่อไปนี้

- ในกรณีศึกษา มีประเด็นใดบ้างที่ท่านเห็นว่ามีความสำคัญต่อการประกอบวิชาชีพ
- ทำไมประเด็นดังกล่าวจึงมีความสำคัญ
- ประเด็นดังกล่าวสำคัญระดับใด (ให้ตัวอย่างตอบโดยชี้ไปบนสเกล 1 (ไม่สำคัญเลยแม้แต่น้อย) ถึง 7 (สำคัญมากที่สุด) ที่ผู้สัมภาษณ์แสดงให้ดู)

หลังจากที่ได้คำตอบเป็นที่น่าพอใจ คือผู้สัมภาษณ์เข้าใจคำตอบ และประเมินได้ว่าเป็นประเด็นจริยธรรมหรือไม่ ให้สัมภาษณ์ต่อว่า

- มีประเด็นอื่นอีกหรือไม่ที่มีความสำคัญ (ผู้สัมภาษณ์ต้องถามโดยใช้คำถามนี้เรื่อย ๆ จนตัวอย่างตอบว่าไม่มี)

แต่หากตัวอย่างตอบไม่ชัดเจน (ไม่อาจประเมินได้ว่าเป็นหรือไม่เป็นประเด็นจริยธรรม) ให้ถามซักด้วยคำถามมาตรฐานโดยไม่ซักนำเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจน คำถามมาตรฐานมีดังนี้

- ..... (คำตอบที่ไม่ชัด).....หมายความว่าอะไร
- กรุณาให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับ.....(คำตอบที่ไม่ชัด)

ในการสัมภาษณ์ผู้ตอบใช้เวลาได้มากเท่าที่ต้องการ ผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์จากตัวอย่าง การบันทึกเสียงจะกระทำหากได้รับอนุญาตแล้วเท่านั้น กระบวนการสัมภาษณ์โดยละเอียดแสดงในภาคผนวกที่ 3

เกณฑ์การให้คะแนน

ผู้สัมภาษณ์ทั้งสามคนจะเป็นผู้ประเมินให้คะแนนด้วย ผู้ประเมินทั้งสามฟังคำตอบที่บันทึกไว้แล้วประเมินว่าตัวอย่างเห็นประเด็นที่ซ่อนไว้กี่ประเด็นจากทั้งหมดจำนวน 6 ประเด็น (ใช้เพื่อสองกรณีศึกษาแรกในการประเมิน) การมองเห็นแต่ละประเด็นมีคะแนนเท่ากับหนึ่ง ผู้ประเมินทั้งสามจะประเมินอย่างเป็นอิสระต่อกัน โดยไม่ปรึกษากัน หลังจากนั้นนำผลการประเมินมาเปรียบเทียบกันเพื่อดูความสอดคล้อง ก่อนการประเมิน ผู้วิจัยได้ฝึกผู้ประเมินให้สามารถปฏิบัติได้ไปในทางเดียวกัน โดยให้ผู้ประเมินซ้อมให้คะแนนตัวอย่าง 10 ราย (ไม่ใช่ตัวอย่างในการวิจัยนี้) ก่อนลงมือประเมินจริง

เกณฑ์การให้คะแนนถูกพัฒนาระหว่างการตรวจให้คะแนนในการศึกษาที่ 1 และ 2 เกณฑ์ดังกล่าวแสดงอยู่ในภาคผนวกที่ 2 ผลการประเมินที่แตกต่างของผู้ประเมินทั้งสามจะถูกนำมาอภิปรายและหาข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้ประเมินและผู้วิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามใช้การทดสอบ Mann-Whitney U การประเมินความสอดคล้องของคะแนนจากผู้ประเมินแต่ละคู่ใช้ค่าสถิติ Kappa และการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวมที่ได้จากผู้ประเมินแต่ละคน

ผลการศึกษาและการอภิปราย

การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

ตารางที่ 2 แสดงคะแนนของแบบวัดเมื่อประเมินโดยใช้การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม พบว่า ในทุกชั้นปี คะแนนจากการสัมภาษณ์จะมากกว่าการใช้แบบวัดในรูปแบบสอบถาม ในภาพรวม (N=25) คะแนนจากการสัมภาษณ์ (3.24±1.13) มากกว่าการใช้แบบวัดในรูปแบบสอบถาม (1.88±1.29) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P<0.001)

จากการสังเกตระหว่างการวิจัยพบว่า แบบวัดในรูปของแบบสอบถามเป็นภาระแก่ผู้ตอบอย่างมาก ทำให้ผู้ตอบเกิดความเบื่อหน่ายและไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เวลาเฉลี่ยที่ตัวอย่างใช้ในการทำแบบสอบถาม (2 กรณีศึกษา) คือ 26.64±14.48 นาที (พิสัย 10-60 นาที) ซึ่งถือว่าใช้เวลาค่อนข้างมากสำหรับการทดสอบเพียง 2 กรณีศึกษา ส่วนวิธีการสัมภาษณ์ใช้เวลาน้อยกว่า (18.60±1.67) (รวมเวลาการอ่านกรณีศึกษาด้วย) และมีลักษณะโต้ตอบ จึงทำให้ไม่น่าเบื่อและได้รับความร่วมมือจากตัวอย่างดี นอกจากนี้คำตอบจากแบบสอบถามเกือบทุกฉบับจะมีคำตอบที่สั้น คลุมเครือ-ไม่ชัดเจน ทำให้ไม่อาจประเมินได้ว่าตัวอย่างเห็นประเด็นทางจริยธรรมหรือไม่ และไม่อาจประเมินให้คะแนนได้อย่างชัดเจน เช่น ตัวอย่างตอบว่าประเด็นที่ตนคิดว่าสำคัญคือ การที่เภสัชกรออกรายงานวิทยุและแนะนำตัวอย่างละเอียด โดยไม่ให้รายละเอียด ว่าการกระทำดังกล่าวเหมาะสมหรือไม่ หรือการตอบกว้างๆ ว่าผิดจรรยาบรรณโดยไม่ระบุรายละเอียดว่าการกระทำใดที่ตนเห็นว่าผิดจรรยาบรรณ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวและข้อมูลในตารางที่ 2 จึงสรุปได้ว่า แบบวัดนี้ต้องใช้โดยการสัมภาษณ์เท่านั้น จึงจะให้ผลที่น่าเชื่อถือ

ตารางที่ 2 คะแนนของแบบวัดเมื่อประเมินโดยใช้การสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม (N=5 ในแต่ละชั้นปี)

ชั้นปี	การสัมภาษณ์[1]	แบบสอบถาม[1]	P[2]
ชั้นปีที่ 1	2.40±1.14	1.60±1.52	0.283
ชั้นปีที่ 2	2.40±0.55	1.60±1.52	0.222
ชั้นปีที่ 3	3.2±0.45	1.40±1.14	0.032
ชั้นปีที่ 4	4.20±1.10	1.80±0.45	0.008
ชั้นปีที่ 5	4.00±1.00	3.00±1.22	0.310
เฉลี่ย (N=25)	3.24±1.13	1.88±1.29	<0.001

1: ช่วงคะแนนที่เป็นไปได้คือ 0-6 (ใช้เพียง 2กรณีศึกษา)

2: Mann-Whitney U test

ความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน

การคำนวณความสอดคล้องของคะแนนที่ได้จากผู้ประเมินต่างคนกัน จะใช้กับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เท่านั้น เพราะเป็นวิธีการที่ดีกว่าในการวัดความไวทางจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า คะแนนจากผู้ประเมินทั้งสามท่านเหมือนกันทุกประการ ดังนั้นค่า r ของคะแนนจึงเท่ากับ 1.0 จึงสรุปว่าเกณฑ์ให้คะแนนมีความเที่ยงและเป็นที่เข้าใจของผู้ประเมินได้ ดี

สรุป

แบบวัดที่พัฒนาจากงานวิจัยนี้ประกอบด้วย 4 กรณีศึกษาที่ซ่อนประเด็นจริยธรรมไว้ 14 ประเด็น ภาคผนวก 1-3 แสดงกรณีศึกษาทั้งสี่ วิธีสัมภาษณ์ และเกณฑ์การให้คะแนน กรณีศึกษาทั้งหมดผ่านการทดสอบทำให้มีคุณสมบัติที่ต้องการคือ 1) ประกอบด้วยประเด็นจริยธรรมผสมกับประเด็นที่ไม่เกี่ยวกับจริยธรรม ทำให้ประเด็นจริยธรรมที่ซ่อนไว้ไม่ถูกมองเห็นได้ง่ายเกินไป 2) ประเด็นจริยธรรมที่ซ่อนเป็นสิ่งที่พบเห็นได้ในการปฏิบัติหน้าที่ของเภสัชกร 3) เป็นกรณีศึกษาที่สมจริง และเหตุการณ์ที่กล่าวถึงมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ 4) มีความชัดเจนและอ่านง่าย สามารถ อ่านได้

โดยใช้เวลาไม่เกิน 10 นาทีต่อหนึ่งกรณีศึกษา 5) ประกอบด้วยประเด็นจริยธรรมที่ผู้วิจัยวางแผนซ่อนเอาไว้เท่านั้น โดยไม่มีประเด็นจริยธรรมอื่น 6) ประเด็นจริยธรรมที่ซ่อนไว้มีความสำคัญหรือมีน้ำหนักที่หลากหลาย

แบบวัดนี้ต้องใช้โดยการสัมภาษณ์ ไม่อาจใช้ในรูปของแบบสอบถามที่ตัวอย่างต้องเขียนตอบ เพราะการใช้ในรูปของแบบสอบถามเป็นภาระแก่ผู้ตอบอย่างมาก ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ นอกจากนี้คำตอบจากแบบสอบถามเกือบทุกฉบับจะคลุมเครือไม่ชัดเจน ทำให้ไม่อาจประเมินได้ว่าตัวอย่างเห็นประเด็นทางจริยธรรมหรือไม่ คะแนนจากการสัมภาษณ์สูงกว่าคะแนนจากแบบสอบถามอย่างมาก การสัมภาษณ์ในสี่กรณีศึกษาใช้เวลาประมาณ 30 นาที ในอนาคตอาจปรับแบบวัด โดยบันทึกกรณีศึกษาในรูปเสียง ทำให้ลดภาระของตัวอย่างในการอ่านกรณีศึกษาและการวัดตัวแปรมีความน่าสนใจมากขึ้น

ผู้วิจัยกำหนดวิธีการสัมภาษณ์และการให้คะแนนที่ชัดเจน ผู้ที่ผ่านการฝึกฝนแต่ละคนจึงสามารถประเมินได้สอดคล้องกันทุกประการ บทความตอนที่สองของงานวิจัยนี้กล่าวถึงการทดสอบความเที่ยงของแบบวัดทั้งสี่กรณีศึกษาและการศึกษาในตัวอย่างกลุ่มใหญ่

การวิจัยในอนาคตควรใช้ประโยชน์จากเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาความคิดของนักศึกษาเมื่ออ่านกรณีศึกษาเพื่อหาว่า ทำไมบางคนจึงไม่เห็นประเด็นที่ซ่อนไว้ นอกจากนี้ ยังควรให้เภสัชกรการตลาดมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกรณีศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีศึกษาที่ 4 นอกจากนี้ กรณีศึกษาเหล่านี้เป็นสิ่งที่จดจำง่าย จึงอาจไม่เหมาะในการใช้กรณีศึกษาเดิมเพื่อการวัดครั้งที่สองในนักศึกษาคนเดิมเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงหลังให้การแทรกแซง ในอนาคตอาจต้องสร้างคลังกรณีศึกษาไว้เพื่อใช้ประเมินผลซ้ำ กรณีศึกษาในอนาคตอาจครอบคลุมเรื่องเภสัชกรในสาขาการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งยังไม่มีในการศึกษานี้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ดร.สุนทรี ท. ชัยสัมฤทธิ์โชค และ ผศ. ดร.นิยดา เกียรติยิ่งอังศุลี ผู้บริหารแผนงานสร้างกลไกเฝ้าระวังและพัฒนาระบบยา (กพย.) ผู้ซึ่งให้ทุนอุดหนุนการวิจัยนี้ นอกจากนี้ขอขอบคุณนักศึกษาทุกท่านที่เป็นตัวอย่างการวิจัย เภสัชกรและอาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ทุกท่านที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบกรณีศึกษาที่พัฒนาขึ้น นักศึกษาผู้ที่ช่วยเก็บข้อมูลในการวิจัยนี้ได้แก่ กิตติพงษ์ สุขพงษ์, จันทิมา อ่อนทองหลาง, วราภรณ์ วงศ์เล็ก, วิษณุ ชัยวิริยะวงศ์, ปริตรตา ไชยมล, หทัยรัตน์ เพชรนุ้ย, อรนุช เศรษฐกิจงาม, กฤษฎา จารุพงศา, วีระวัฒน์ คงวิทยากิจจ์ และหทัยชนก เลกากาญจน์ ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ช่วยวิจัยเหล่านี้ซึ่งทำงานอย่างหนักเพื่อให้ได้ข้อมูลมา

เอกสารอ้างอิง

1) Wilensky HL. The professionalization of everyone? Am J Soc 1964; 70: 131-58.
2) สำลี ใจดี. จริยธรรมเภสัชกร. กรุงเทพ: หน่วยปฏิบัติการวิจัยเภสัชศาสตร์สังคม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2542.
3) คณะทำงานการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเตรียมการประชุมเภสัชศาสตร์ศึกษาแห่งชาติครั้งที่ 2 พ.ศ. 2545 หัวข้อจริยธรรมแห่งวิชาชีพเภสัชกรรมและการนำไปสู่การปฏิบัติ. จริยธรรมของเภสัชกร มุมมองจากสังคม. กรุงเทพ:โครงการจัดตั้งภาควิชาเภสัชศาสตร์สังคม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2545.
4) อภิรักษ์ วงศ์รัตนชัย. ผลการวิจัยจริยธรรมเภสัชกร (pharmacists' ethics): จะใช้พัฒนาการเรียนการสอนจริยธรรมวิชาชีพอย่างไร. ใน: อรทัย อาจอ่ำ, อำนาจ ศรีรัตนบัลล์, ทวีศักดิ์ นพเกสร, ระพีพรรณ คำหอม, บรรณาธิการ. เรื่องเล่า...เปลี่ยนโลก: ความรู้จากการทำงานสร้างเสริมสุขภาพในบริบทสังคมไทย. เอกสารประกอบการประชุมเรื่อง "วิถีแห่งการสร้างเสริมสุขภาพ :ถึงเวลาบูรณาการ"; 27-28 มกราคม 2552; กรุงเทพฯ: 2552. หน้า 15-6.
5) Rest JR. A psychologist looks at the teaching of ethics. Hastings Cent Rep 1982; 12: 29-36.
6) Lind G. Moral dilemma discussion-The Konstanz method. Paper presented at the meeting of the Association for Moral Education (AME); 2002 Nov 7-10; Chicago.
7) เฉลิม วราวิทย์, วณิช วรรณพฤกษ์, นภาธร บานชื่น, มาลี พูลคลองตัน, อาวุธ ศรีสุกรี. รายงานการวิจัยด้านแพทยศาสตร์ศึกษา: แผนกลยุทธการวิจัยสุขภาพ กลุ่มกลไกเกื้อหนุนสุขภาพ; 2541.

8) Bebeau MJ, Brabeck MM. Integrating care and justice issues in professional moral education: a gender perspective. J Moral Educ 1987; 16: 189–203.

9) Blasi A. Bridging moral cognition and moral action: A critical review of the literature. Psychol Bull 1980; 88, 1–45.

10) Thoma SJ, Rest JR, Davison ML. Describing and testing a moderator of the moral judgment and action relationship. J Per Soc Psychol 1991; 61: 659–69.

11) Bebeau MJ, Rest JR, Yamoor CM. Measuring dental students' ethical sensitivity. J Dent Educ 1985; 49:225-35.

12) Hébert P, Meslin EM, Dunn EV, Byrne N, Reid SR. Evaluating ethical sensitivity in medical students: using vignettes as an instrument. J Med Ethics. 1990; 16: 141-5.

13) Hébert PC, Meslin EM, Dunn EV. Measuring the ethical sensitivity of medical students: a study at the University of Toronto. J Med Ethics. 1992; 18:142-7.

14) Akabayashi A, Slingsby BT, Kai I, Nishimura T, Yamagishi A. The development of a brief and objective method for evaluating moral sensitivity and reasoning in medical students. BMC Med Ethics 2004; 5: 1-6.

15) Volker JM. Counseling experience, moral judgment, awareness of consequences and moral sensitivity in counseling practice. PhD [dissertation]. Minneapolis(MN): University of Minnesota; 1983

16) Shaub M. An empirical examination of the determinants of auditors' ethical sensitivity. PhD [dissertation]., Lubbock (TX): Texas Technology University; 1989.

17) Sparks JR, Hunt SD. Marketing researcher ethical sensitivity: conceptualization, measurement, and exploratory investigation. J Marketing 1998; 62: 92-109.

ภาคผนวกที่ 1:
กรณีศึกษาในแบบวัดความไวต่อประเด็นจริยธรรมของนักศึกษาเภสัชศาสตร์

กรณีศึกษาที่ 1

เภสัชกรธีรชาติ เป็นเภสัชกรประจำร้านยา Happy pharmacy ซึ่งเป็นร้านยาที่ได้ขออนุญาตจากทางราชการอย่างถูกต้อง โดยในใบอนุญาตขายยาระบุว่า มีเภสัชกรอยู่ประจำร้านในช่วงเวลา 18.00-22.00 น. และมีนายนิติเป็นเจ้าของร้าน เภสัชกรธีรชาติทำงานรับราชการอยู่ในโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง และทุกวันจะมาทำงานที่ร้าน Happy pharmacy ในช่วงเวลา 18.00-22.00 เภสัชกรธีรชาติเป็นคนตั้งใจทำงานและมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี โดยให้ความเป็นกันเองกับผู้ป่วยทุกราย เภสัชกรธีรชาติให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องยาอย่างละเอียด แม้บางครั้งจะใช้เวลานาน และไม่ได้จ่ายยาอะไรเลยให้แก่ผู้ป่วยก็ตาม ด้วยเหตุนี้ทำให้มีลูกค้าประจำอยู่เป็นจำนวนมาก เภสัชกรธีรชาติไม่เคยพูดสนับสนุนสินค้าใดเกินความเป็นจริง จนเขาได้รับคัดเลือกจากรายการวิทยุรายการหนึ่งให้เป็นผู้ตอบปัญหาเกี่ยวกับการใช้ยาและการรักษาสุข-ภาพ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ก่อนที่จะเริ่มรายการเภสัชกรธีรชาติจะแนะนำตัวอย่างละเอียดว่าเป็นเภสัชกรเพื่อให้ผู้ฟังมีความเชื่อถือ และยังกล่าวว่าตนได้ประจำอยู่ที่ร้าน Happy pharmacy ช่วงเวลา 18.00-22.00 นอกจากนี้เขายังบอกสถานที่ตั้งของทางร้านอย่างละเอียดทุกครั้ง และกล่าวว่าผู้ฟังที่มีปัญหาเรื่องยาและสุขภาพ สามารถมาขอคำปรึกษาได้ที่ร้านได้

วันหนึ่งขณะตอบคำถามทางวิทยุอยู่นั้น ได้มีชายคนหนึ่งโทรศัพท์เข้ามาสอบถามเรื่องยาขนานหนึ่ง โดยที่ชายคนนั้นเล่าว่า ตนมีโรคประจำตัวคือโรคเบาหวาน และรักษาอยู่ที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่งมาประมาณ 3 ปีแล้ว อาการยังไม่ดีขึ้นเท่าที่ควรทั้ง ๆ ที่เขารับประทานยา และปฏิบัติตัวตามที่แพทย์แนะนำอย่างเคร่งครัดแล้วก็ตาม จนมาวันหนึ่งเขาได้รับยาตำรับลับที่ไม่ทราบส่วนประกอบมาจากพระภิกษุรูปหนึ่ง เมื่อนำมาใช้ร่วมกับยาแผนปัจจุบันที่เขารับประทานอยู่ 3 เดือน ปรากฏว่าระดับน้ำตาลอยู่ในระดับที่น่าพอใจ และในระหว่างที่ใช้ยาดังกล่าวจากภิกษุก็ไม่พบอาการข้างเคียงใด ๆ เลย แต่เขาก็กังวลว่าถ้าใช้ยานี้ไปนานๆ อาจส่งผลในระยะยาวได้ จึงอยากสอบถามเภสัชกรว่าควรจะใช้ยานี้ต่อไปอีกหรือไม่ เภสัชกรธีรชาติได้สอบถามส่วนประกอบ

ในยาดังกล่าว แต่ชายคนดังกล่าวก็ไม่อาจให้ข้อมูลได้ เภสัชกรธีรชาติจึงได้แนะนำให้ผู้ป่วยรายนี้รับประทานยาดังกล่าวคู่กับยาที่แพทย์สั่งต่อไป เพราะคิดว่าเป็นการเพิ่มกำลังใจให้กับผู้ป่วยในการที่จะรักษาตัว ประกอบกับผู้ป่วยใช้ยามาระยะหนึ่งแล้วอาการดีขึ้นและยาก็ไม่ได้ส่งผลร้ายแรงแต่อย่างใด แต่ก็แนะนำว่าหากมีอาการผิดปกติให้รีบปรึกษาแพทย์ และห้ามหยุดใช้ยาของแพทย์ที่ได้รับจากโรงพยาบาล อีกทั้งยังสามารถเดินทางมาขอคำปรึกษาจากเขาได้โดยตรงตลอดเวลาทำการที่ร้าน Happy pharmacy

ต่อมาได้มีลูกค้าหลายรายที่เขาไม่คุ้นหน้าเลยมาขอซื้อยานอนหลับชนิดหนึ่งที่กฎหมายระบุว่าต้องนำใบสั่งแพทย์มาซื้อจึงสามารถขายได้ โดยจะต้องให้เภสัชกรจ่ายยานั้นด้วยตนเองทุกครั้ง แต่ลูกค้าเหล่านั้นมาซื้อโดยที่ไม่มีใบสั่งแพทย์ และยืนยันว่าเคยซื้ออยู่เป็นประจำ เภสัชกรธีรชาติจึงได้สอบถามลูกค้าเหล่านั้นดูแล้วก็พบว่าลูกค้ามาซื้อยานอนหลับชนิดนี้กับนายนิติเจ้าของร้านในช่วงเวลากลางวัน ซึ่งไม่ใช่เวลาปฏิบัติงานของเภสัชกรธีรชาติ เภสัชกรธีรชาติได้ห้ามปรามนายนิติหลายต่อหลายครั้ง แต่ก็ไม่ได้ผล นายนิติยังคงจำหน่ายยาดังกล่าวต่อไป โดยบอกว่าจะรับผิดชอบด้วยตนเองหากมีปัญหาเกิดขึ้น เภสัชกรธีรชาติจึงทำหน้าที่ขายยาของตัวเองต่อไปให้ดีที่สุด โดยไม่สนใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนอกเวลาปฏิบัติงานของตนต่อไป

3 ปีต่อมา....วันหนึ่งสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ได้ทำการล่อซื้อยาต้องห้ามต่าง ๆ จากร้านยาในตัวจังหวัดทุกร้าน ปรากฏว่านายนิติถูกจับในช่วงเวลากลางวันขณะที่เขากำลังขายยาตัวนี้ให้แก่หน้าม้าซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่คนหนึ่ง จากนั้นได้มีการนำตัวเภสัชกรธีรชาติมาสอบสวนในฐานะเภสัชกรประจำร้าน เภสัชกรธีรชาติได้บอกข้อมูลตามความเป็นจริงกับเจ้าหน้าที่ว่าตนได้พยายามตักเตือนเจ้าของร้านเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลายครั้ง และช่วงเวลาที่นายนิติโดนจับกุมนั้นก็ไม่ใช่เวลาปฏิบัติงานประจำของตน

กรณีศึกษาที่ 2

ร้านขายยา AB Pharmacy ตั้งอยู่ในย่านธุรกิจใจกลางเมือง ทำให้มีผู้มารับบริการมากในขณะเดียวกันบริเวณดังกล่าวก็มีร้านขายยาหลายร้านที่เป็นคู่แข่ง เภสัชกรสมชายซึ่งเป็นเจ้าของและเภสัชกรประจำร้านที่มีความขยัน และอยู่ปฏิบัติงานในร้านตลอดเวลาทำการทุกวัน ได้ใช้วิธีการต่างๆ ที่จะทำให้ร้านขายยาของเขาเป็นที่สนใจของผู้รับบริการ เช่น การตกแต่งร้านให้สวยงาม น่าเชื่อถือ การตั้งราคาสินค้าที่ไม่สูงเกินไป การบริการที่รวดเร็วทันใจผู้รับบริการ เภสัชกรสมชายได้ฝึกหัดการซักประวัติและการจ่ายยาในโรคต่าง ๆ ที่พบบ่อยในร้านยาให้กับพนักงานคนหนึ่ง เพื่อให้มาช่วยเภสัชกรสมชายบริการลูกค้า ในเวลาที่มีลูกค้ามาก ๆ จนเภสัชกรสมชายให้บริการไม่ทัน นอกจากนี้เภสัชกรยังควบคุมปริมาณยาคงคลังไม่ให้มากเกินไป ลดการที่เงินต้องจมลงไปกับสต๊อค ยาอีกด้วย

ต่อมาวันหนึ่งนางสมหญิงซึ่งป่วยเป็นวัณโรคนำยาที่พึ่งได้รับจากโรงพยาบาลมาพบเภสัชกรเพื่อขอคำปรึกษาและแสดงอาการหวาดกลัวต่อการกินยา เพราะเคยมีคนรู้จักที่กินยาวัณโรคแล้วต้องเข้าโรงพยาบาลเนื่องจากเป็นโรคตับอย่างรุนแรง เภสัชกรสมชายได้ตรวจดูยาทั้ง 4 ชนิด พบว่าแพทย์ได้จ่ายยาให้ถูกต้องในเรื่องขนาดยา ความถี่ในการกินยา และถูกต้องตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข เภสัชกรสมชายทราบว่ายาบางตัวมีอาการข้างเคียงมากและอาการข้างเคียงบางอย่างมีความรุนแรงมาก จึงกลัวว่านางสมหญิงจะไม่ยอมใช้ยาหากทราบอาการข้างเคียงที่รุนแรง เภสัชกรสมชายจึงบอกอาการข้างเคียงบางอย่างที่ไม่รุนแรงนักเพื่อมิให้ผู้ป่วยเป็นกังวลมากนัก

อย่างไรก็ตามนางสมหญิงยังแสดงทีท่าลังเลที่จะไม่ยอมใช้ยาและออกจากร้านไปในระหว่างสัมภาษณ์ทำให้เภสัชกรสมชายทราบว่านางสมหญิงมีอาชีพเป็นพี่เลี้ยงเด็กในโรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่งในเมือง ซึ่งเพื่อนสนิทของเภสัชกรสมชายได้ฝากลูกชายให้เรียนอยู่ด้วย วันต่อมาเภสัชกรสมชายนำเรื่องของนางสมหญิงไปบอกกับเพื่อนสนิท เพื่อให้เพื่อนระมัดระวังและหาทางป้องกันไม่ให้ลูกชายติดโรค อย่างไรก็ตามเพื่อนของเภสัชกรสมชายไม่ได้ใส่ใจกับเรื่องนี้มากนักเพราะถือว่าลูกชายของตนได้ฉีดวัคซีนป้องกันวัณโรคมาแล้วจึงไม่น่าจะติดโรค

กรณีศึกษา ที่3

ฤดีมาศเป็นเภสัชกรหญิงจบใหม่ แต่ยังสอบใบประกอบวิชาชีพไม่ผ่าน เธอได้รับงานในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งทันทีหลังเรียนจบ เภสัชกรฤดีมาศรู้สึกดีใจมากที่ได้ทำงานตามที่ตนคาดหวังไว้ จึงตั้งใจว่าจะมุ่งมั่นทำงานอย่างเต็มความสามารถ เภสัชกรหญิงฤดีมาศมาทำงานตรงเวลาทุกวัน พูดคุยซักประวัติผู้ป่วยอย่างสุภาพเป็นกันเอง จัดและ

จ่ายยาตามเกณฑ์ปฏิบัติที่ถูกต้อง แม้บางครั้งฤดีมาศจะต้องมาเข้าเวรกลางดึกเพียงลำพังโดยไม่มีเภสัชกรคนอื่นมาคอยให้ความช่วยเหลือ แต่เธอก็ยังตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถเรื่อยมา หนึ่งปีต่อมา ฤดีมาศได้สอบใบประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมผ่านเรียบร้อย

สามปีต่อมา เภสัชกรหญิงฤดีมาศรู้สึกว่า ตนได้เรียนรู้งานทุกอย่างในโรงพยาบาลแห่งนี้ จึงตัดสินใจย้ายไปทำงานที่โรงงานผลิตยาแห่งหนึ่ง เพราะคิดอยากจะเรียนรู้งานเภสัชกรรมด้านอื่น ๆ อีกทั้งยังได้เปลี่ยนบรรยากาศในการทำงาน นอกจากนี้ยังได้รับเงินเดือนมากกว่าช่วงที่ทำงานในโรงพยาบาลอีกด้วย

โรงงานผลิตยาที่ฤดีมาศทำงานอยู่ ผลิตยาหลายชนิดออกจำหน่ายในท้องตลาด โรงงานแห่งนี้ถูกสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาสั่งห้ามผลิตยาเป็นการชั่วคราว เนื่องจากตรวจพบว่า ยาของบริษัทมีปริมาณตัวยาสำคัญไม่ถึงตามมาตรฐาน อย่างไรก็ตาม ยา A ของบริษัทนี้ เป็นยาที่ยังขายดีมากในท้องตลาด โรงงานจึงต้องการผลิตยา A นี้ขึ้นมาขายอีกครั้งหนึ่ง โดยให้เภสัชกรหญิงฤดีมาศเป็นเภสัชกรควบคุมคุณภาพ เมื่อเภสัชกรหญิงฤดีมาศทำงานมาได้ระยะหนึ่งจึงทราบว่า โรงงานแห่งนี้ได้ถูกพักใบอนุญาตการผลิต 2 ปี จึงได้คัดค้านไม่ให้มีการผลิตยา แต่ทางเจ้าของโรงงานยังยืนยันผลิตยาตัวนี้ออกขายในท้องตลาด และจะทำให้ถูกต้องตามมาตรฐานทุกอย่าง เภสัชกรฤดีมาศไม่มีทางเลือก จึงจำใจปฏิบัติตามคำสั่ง แต่เพื่อสวัสดิภาพของผู้ใช้ยา เภสัชกรหญิงฤดีมาศจึงทำการควบคุมคุณภาพยาตัวนี้อย่างเข้มงวดทุกขั้นตอนโดยไม่ยอมปล่อยยาที่ไม่ได้มาตรฐานออกไป จนในที่สุดยา A ก็ได้ถูกผลิตและควบคุมคุณภาพเป็นอย่างดีผ่านมาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนดตลอดเวลา 2 ปีที่โรงงานถูกสั่งพักใบอนุญาต

เกียรติศักดิ์แฟนหนุ่มของเภสัชกรฤดีมาศทำงานเป็นเภสัชกรประจำร้านขายยา ซึ่งมีเจ้าของร้านที่ไม่ได้เป็นเภสัชกร วันหนึ่งแม่ของเภสัชกรหญิงฤดีมาศป่วยจนต้องนอนพักรับการรักษาที่โรงพยาบาล เภสัชกรเกียรติศักดิ์จึงอาสาไปดูแลแม่ของเภสัชกรฤดีมาศแทนโดยได้แจ้งต่อเจ้าของร้านยาว่าต้องไปดูแลมารดาของแฟนสาวที่โรงพยาบาลประมาณ 1 สัปดาห์ ทำให้เจ้าของร้านยาต้องดูแลร้านยาแทนในช่วงเวลาดังกล่าวเอง ซึ่งในระหว่างนี้มักจะมีลูกค้าถามถึงเภสัชกรเกียรติศักดิ์เป็นประจำเนื่องจากต้องการซื้อยากับเภสัชกรเกียรติศักดิ์ เพราะสามารถจ่ายยารักษาอาการป่วยให้หายจากโรคได้เป็นที่น่าพอใจ นอกจากนี้เจ้าของร้านยาก็รู้สึกพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเภสัชกรเกียรติศักดิ์เป็นอย่างมาก

กรณีศึกษาที่ 4

เภสัชกรมนัสทำงานเป็นผู้แทนยามาเป็นระยะเวลา 2 ปีแล้ว ยาที่เภสัชกรมนัสรับผิดชอบทำการตลาดคือยา L ซึ่งเป็นยาที่นำเข้าจากต่างประเทศ เภสัชกรมนัสมีหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลยา L ที่โรงพยาบาลทุกแห่งในเขตที่รับผิดชอบอยู่ เภสัชกรมนัสศึกษาข้อมูลยาของตนเองอย่างละเอียด เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องต่อแพทย์ บางครั้งพบข้อมูลวิจัยใหม่ที่ระบุถึงข้อบ่งใช้ของยาที่นอกเหนือจากข้อบ่งใช้ที่ได้รับอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เภสัชกรมนัสก็ได้ให้ข้อมูลดังกล่าวกับแพทย์ทันที เพื่อให้สามารถนำยาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการรักษาผู้ป่วยได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

เภสัชกรมนัสเป็นผู้แทนยาที่มีผลงานการขายอยู่ในระดับยอดเยี่ยมของบริษัท เนื่องจากมีความขยันในการเข้าพบแพทย์เป็นอย่างมาก และหมั่นคอยติดตามสอบถามความต้องการใช้ยาจากแพทย์ เภสัชกรมนัสชอบการทำงานเป็นผู้แทนยา เนื่องจากมีนิสัยรักในงานบริการ และชอบพบปะพูดคุยกับผู้คน ทำให้มีสัมพันธ์ที่ดีกับแพทย์ในโรงพยาบาล แพทย์ส่วนใหญ่จะสนิทสนมและชอบเภสัชกรมนัสเป็นอย่างมาก เนื่องจากเภสัชกรมนัสจะมาให้ข้อมูลยาแก่แพทย์และนำเสนอข่าวสารใหม่ ๆ อยู่เสมอ อีกทั้งยังสนับสนุนให้แพทย์ได้รับความรู้เพิ่มเติมเพื่อรักษาผู้ป่วยได้ดีขึ้น โดยเภสัชกรมนัสเสนอขอให้บริษัทสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมประชุมวิชาการในต่างประเทศแก่แพทย์ ซึ่งแพทย์สามารถพาบุคคลในครอบครัวหรือผู้ติดตามไปได้ 1 คน หากมีผู้ติดตามมากกว่า 1 คน แพทย์จะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายส่วนเกินนั้นเอง

เภสัชกรมนัสเป็นคนที่มีจิตใจดี มักจะคิดถึงผู้อื่นเสมอ และชอบช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส วันหนึ่งเภสัชกรมนัสได้นัดหมายเพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์ยาแก่แพทย์ แต่ปรากฏว่า แพทย์ท่านนั้นต้องเข้าประชุมโดยด่วน เภสัชกรมนัสจึงฆ่าเวลาด้วยการทำประโยชน์ให้กับผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงซึ่งรอตรวจที่แผนกผู้ป่วยนอก โดยแนะนำผลิตภัณฑ์ยาของตนกับผู้ป่วยเพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งที่ช่วยให้คุณภาพ

ชีวิตของผู้ป่วยดีขึ้น ผู้ป่วยหลายรายให้ความสนใจ เพราะคิดว่าเป็นเรื่องที่มีประโยชน์อย่างมากกับตนเอง หลังจากที่เภสัชกรมนัสให้ความรู้กับผู้ป่วยเสร็จจึงเดินทางกลับ แต่ขณะที่กำลังจะออกจากโรงพยาบาล เภสัชกรมนัสได้พบอาจารย์แพทย์ท่านหนึ่งจึงได้หยุดทักทาย และทราบว่าอาจารย์แพทย์ต้องไปผ่าตัดผู้ป่วยไส้ติ่งอักเสบด่วน จึงไม่สามารถไปรับบุตรชายกลับจากโรงเรียนได้ เมื่อเภสัชกรมนัสได้ยินเรื่องราวดังกล่าว จึงขออาสาไปรับบุตรชายของอาจารย์แพทย์แทน ซึ่งอาจารย์แพทย์รู้สึกประทับใจมาก หลังจากนั้น อาจารย์แพทย์ท่านดังกล่าวก็ได้ไหว้วานให้เภสัชกรมนัสช่วยรับ-ส่งคนในครอบครัวเมื่อตนเองติดธุระด่วนเป็นประจำ เภสัชกรมนัสเชื่อว่าการช่วยเหลือฉันมิตรเช่นนี้มีส่วนทางอ้อมที่ช่วยให้ทำให้เขาประสพความสำเร็จในยอดขาย เขาจึงเลือกใช้วิธีนี้อีกในการเพิ่มยอดขายเสมอ

นอกจากนี้เภสัชกรมนัสยังเป็นผู้แทนยาที่แบบอย่างที่ดีในเรื่องของความนอบน้อมถ่อมตน และรู้จักกาลเทศะในการเข้าพบแพทย์ทุกครั้ง เขาจะไม่ลัดคิวผู้ป่วย และจะไม่แสดงความสนิทสนมกับแพทย์จนเกินไป เภสัชกรมนัสมักจะมีของขวัญหรือของที่ระลึกมาให้เป็นการส่วนตัวเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดียิ่งขึ้นและยังให้ของขวัญกับแพทย์เพื่อแสดงน้ำใจในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งการประพฤติปฏิบัติตัวของเภสัชกรกรมนัสนี้ได้รับการชื่นชมจากแพทย์ ในปีนั้น เภสัชกรมนัสได้รับเลือกเป็นผู้แทนดีเด่นของบริษัท

ภาคผนวกที่ 2

เกณฑ์การให้คะแนน

การมองเห็นแต่ละประเด็นที่ซ่อนไว้มีคะแนนเท่ากับหนึ่ง แบบวัดจึงมีคะแนนเต็ม 9 (หากไม่คิดคะแนนกรณีศึกษาที่ 4 เรื่องผู้แทนยา) หรือ 14 (คิดคะแนนกรณีศึกษาผู้แทนยาด้วย) เกณฑ์การให้คะแนนมีดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 เภสัชกรธีรชาติ

ประเด็นที่ซ่อน	**เกณฑ์ให้คะแนน**
การโฆษณาร้านยาของตนเองทางวิทยุ	ได้คะแนนหากคำตอบบ่งชี้ว่าการโฆษณาร้านยาของตนทางวิทยุเป็นสิ่งไม่สมควร ผู้ตอบอาจอ้างเหตุผลเกี่ยวกับจรรยาบรรณ หรือหลักการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ฯลฯ ผู้ตอบจะได้คะแนนด้วย หากผู้ตอบกล่าวถึงข้อเสียของการกระทำดังกล่าว (เช่น อาจเป็นช่องทางการส่งเสริมการใช้ยาโดยไม่ควรโดยผู้ประกอบการ) แต่ก็กล่าวถึงข้อดี เช่น เป็นการทำให้ผู้บริโภคเข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้น เพราะถือว่ามีความไวต่อผลกระทบของการโฆษณา
การสนับสนุนให้ผู้ป่วยใช้ยาที่มีส่วนประกอบไม่แน่ชัด	คำตอบบ่งชี้ว่าการสนับสนุนให้ผู้ป่วยใช้ยาที่มีส่วนประกอบไม่แน่ชัดเป็นสิ่งไม่สมควร ผู้ตอบอาจอ้างเหตุผลประกอบความเห็นโดยใช้หลักจรรยาบรรณ หลักการระมัดระวังเพื่อประโยชน์ของตัวผู้ป่วยเอง ฯลฯ ผู้ตอบจะได้คะแนนด้วย หากผู้ตอบกล่าวถึงข้อเสียและข้อดีของการกระทำดังกล่าว เพราะถือว่ามีความไวต่อผลกระทบของให้ใช้ยาตำรับลับ
การนิ่งดูดายต่อการกระทำผิด	คำตอบบ่งชี้ว่าการที่เภสัชกรเพิกเฉยหลังจากห้ามปรามการกระทำผิดนั้นไม่เพียงพอ ผู้ตอบอาจอ้างเหตุผลเกี่ยวกับหลักจรรยาบรรณ การเพิกเฉยคือการสมรู้ร่วมคิดในการกระทำผิด ฯลฯ <u>แต่จะไม่ให้คะแนน</u> หากผู้ตอบกล่าวว่าประเด็นนี้ไม่ถือว่าผิด เพราะเกิดนอกเวลาการทำงานของเภสัชกร หรือเภสัชกรได้ทำหน้าที่ได้ดีแล้วเพราะได้ห้ามปรามแล้ว

กรณีศึกษาที่ 2 เภสัชกรสมชาย

ประเด็นที่ซ่อน	**เกณฑ์ให้คะแนน**
การให้ลูกจ้างที่ไม่ใช่เภสัชกรปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ควบคุม	ได้คะแนนหากคำตอบบ่งชี้ว่าการให้บุคคลที่ไม่ใช่เภสัชกรขายยา เป็นสิ่งไม่สมควร โดยผู้ตอบอาจอ้างเหตุผลเกี่ยวกับจรรยาบรรณ หรือมาตรฐาน/คุณภาพการบริการ ความปลอดภัยของผู้ป่วย ฯลฯ
การปิดบังข้อมูลอาการข้างเคียงของ	ได้คะแนนหากคำตอบบ่งชี้ว่าการปิดบังข้อมูลอาการข้างเคียงของยา

ยาบางส่วน	เป็นสิ่งไม่สมควร ผู้ตอบอาจอ้างเหตุผลเกี่ยวกับจรรยาบรรณ หรือสิทธิผู้ป่วย ฯลฯ ผู้ตอบจะได้คะแนนด้วย หากผู้ตอบกล่าวถึงข้อเสียและข้อดีของการกระทำดังกล่าว เพราะถือว่ามีความไวต่อประเด็นการปิดบังข้อมูล แต่หากกล่าวถึงแต่ข้อดีจะได้คะแนนเพราะไม่ไวต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น
การเปิดเผยความลับของผู้ป่วย	ได้คะแนนหากคำตอบบ่งชี้ว่าการเปิดเผยความลับของผู้ป่วยเป็นสิ่งไม่สมควร ผู้ตอบอาจอ้างเหตุผลเกี่ยวกับจรรยาบรรณ หรือหลักการเรื่องสิทธิส่วนบุคคล หรือสิทธิผู้ป่วย ฯลฯ ผู้ตอบจะได้คะแนนด้วย หากผู้ตอบกล่าวถึงข้อเสียของการกระทำดังกล่าว พร้อมกับข้อดี เช่น ตอบว่าละเมิดผู้ป่วยแต่เป็นการทำเพื่อส่วนรวม

กรณีศึกษาที่ 3 เภสัชกรหญิงฤดีมาศ

ประเด็นที่ซ่อน	เกณฑ์ให้คะแนน
การประกอบวิชาชีพโดยไม่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ	ได้คะแนนหากคำตอบบ่งชี้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งไม่สมควร ผู้ตอบอาจอ้างเหตุผลเกี่ยวกับจรรยาบรรณ กฎหมาย มาตรฐานวิชาชีพ ความปลอดภัย สิทธิผู้ป่วย หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่มีความหมายทำนองเดียวกัน หรือผลกระทบเชิงลบอื่น ๆ ของการกระทำดังกล่าว
การร่วมมือในการผลิตยาอย่างผิดกฎหมาย	ได้คะแนนหากคำตอบบ่งชี้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งไม่สมควร ผู้ตอบอาจอ้างเหตุผลเกี่ยวกับจรรยาบรรณ หรือกฎหมาย หรือผลกระทบเชิงลบอื่น ๆ ของการกระทำดังกล่าว <u>แต่จะไม่ให้คะแนน</u> หากผู้ตอบกล่าวว่า ประเด็นนี้ไม่ถือว่าเป็นความผิด เพราะเป็นการปกป้องสังคม หรือป้องกันยาที่ไม่มีคุณภาพออกสู่ท้องตลาด
การละทิ้งการปฏิบัติหน้าที่	ได้คะแนนหากคำตอบบ่งชี้ว่าการละทิ้งการปฏิบัติหน้าที่เป็นสิ่งไม่สมควร ผู้ตอบอาจอ้างเหตุผลเกี่ยวกับจรรยาบรรณ กฎหมาย หรือมาตรฐานวิชาชีพ ความปลอดภัยผู้ป่วย หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่มีความหมายทำนองเดียวกัน หรือผลกระทบเชิงลบอื่น ๆ ของการกระทำดังกล่าว หรือ

กรณีศึกษาที่ 4 เภสัชกรมนัส (ผู้แทนยา)

การส่งเสริมการใช้ยา off-label	ได้คะแนนหากผู้ตอบเล็งเห็นถึงข้อเสียของการกระทำดังกล่าว หรือกล่าวถึงเงื่อนไขที่จะทำให้การกระทำดังกล่าวมีผลกระทบน้อยลง เช่น การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยา off-label ต้องมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือมารองรับ หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่มีความหมายทำนองเดียวกัน
การสนับสนุนค่าใช้จ่ายแก่บุคคลในครอบครัวของแพทย์เพื่อเดินทางไปต่างประเทศพร้อมกับแพทย์	ได้คะแนนหากคำตอบบ่งชี้ว่าผู้ตอบได้เห็นถึงผลกระทบเชิงลบคืออาจก่อให้ เกิดผลประโยชน์ทับซ้อนในตัวแพทย์ ซึ่งอาจมีผลต่อการสั่งใช้ยา หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่มีความหมายทำนองเดียวกัน
การโฆษณาและให้ข้อมูลยาโดยผู้แทนแก่ผู้ป่วยโดยตรง	ได้คะแนนหากคำตอบบ่งชี้ว่าผู้ตอบตระหนักว่าการให้ความรู้ผู้ป่วยควรเป็นหน้าที่ของบุคลากรทางการแพทย์ผู้รักษาผู้ป่วย ทั้งนี้เพราะผู้แทนยามีส่วนได้เสียกับยาที่แนะนำ จึงอาจเกิดการขัดกันแห่งผลประโยชน์ หรือตอบด้วยหรือเหตุผลอื่น ๆ ที่มีความหมายทำนองเดียวกัน
การรับส่งคนในครอบครัวของแพทย์เพื่อผลประโยชน์ในการขาย	ได้คะแนนหากคำตอบบ่งชี้ว่าผู้ตอบได้เห็นถึงผลกระทบเชิงลบคืออาจก่อให้ เกิดผลประโยชน์ทับซ้อนในตัวแพทย์ ซึ่งอาจมีผลต่อ

	การสั่งใช้ยา หรือตอบด้วยเหตุผลอื่น ๆ ที่มีความหมายทำนองเดียวกัน
การให้ของขวัญแก่แพทย์ในโอกาสต่าง ๆ	ได้คะแนนหากคำตอบบ่งชี้ว่าผู้ตอบได้เห็นถึงผลกระทบเชิงลบ คืออาจก่อให้ เกิดผลประโยชน์ทับซ้อนในตัวแพทย์ ซึ่งอาจมีผลต่อการสั่งใช้ยา หรือตอบด้วยเหตุผลอื่น ๆ ที่มีความหมายทำนองเดียวกัน

ภาคผนวกที่ 3
วิธีการใช้แบบวัด

1. การสัมภาษณ์ควรใช้ทั้งสี่กรณีศึกษา ลำดับก่อนหลังของกรณีศึกษาควรเป็นแบบสุ่ม โดยผู้สัมภาษณ์ควรสุ่มเลือกลำดับล่วงหน้าก่อนการสัมภาษณ์จริง

2. ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ชี้แจงแก่ตัวอย่างด้วยวาจาว่า

"การสัมภาษณ์ครั้งนี้ทำเพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นของท่านต่อการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมในแง่มุมต่าง ๆ ในการสัมภาษณ์ เราจะมีสี่กรณีศึกษาสั้นๆ ขอให้ท่านอ่านกรณีศึกษา ท่านสามารถใช้เวลาอ่านได้นานเท่าที่ต้องการ ท่านสามารถทำเครื่องหมาย หรือขีดเส้นใต้ข้อความใดๆ ก็ได้ในกรณีศึกษา หลังจากท่านอ่านเสร็จแล้ว อยากให้ท่านแสดงความเห็นว่า มีประเด็นใดบ้างในกรณีศึกษาที่ท่านเห็นว่ามีความสำคัญต่อการประกอบวิชาชีพ ท่านสามารถตอบกี่ประเด็นก็ได้ตามที่ท่านเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ"

3. ผู้สัมภาษณ์ยื่นกรณีศึกษาให้ตัวอย่างพร้อมปากกา โดยใช้เพียงกรณีศึกษาเดียวตามที่สุ่มเลือกไว้ล่วงหน้า หลังจากตัวอย่างอ่านกรณีศึกษาเสร็จ ผู้สัมภาษณ์ถามตัวอย่างด้วยคำถามต่อไปนี้

- มีประเด็นใดบ้างที่ท่านเห็นว่ามีความสำคัญต่อการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม
- ทำไมประเด็นดังกล่าวจึงมีความสำคัญ
- ประเด็นดังกล่าวสำคัญระดับใด (ให้ตอบโดยตัวอย่างชี้ไปบนกรดาษที่แสดงสเกล 1 (ไม่สำคัญเลยแม้แต่น้อย) ถึง 7 (สำคัญมากที่สุด) ที่ผู้สัมภาษณ์แสดงให้ดู)

หลังจากที่ได้คำตอบเป็นที่น่าพอใจนั่นคือผู้สัมภาษณ์เข้าใจคำตอบและสามารถประเมินได้ว่าเป็นประเด็นจริยธรรมหรือไม่ ให้บันทึกคำตอบในแบบฟอร์มข้างล่าง แล้วสัมภาษณ์ต่อว่า

- มีประเด็นอื่นอีกหรือไม่ที่มีความสำคัญ ผู้สัมภาษณ์ต้องถามโดยใช้คำถามนี้เรื่อย ๆ จนตัวอย่างตอบว่าไม่มี การสัมภาษณ์ใช้วิธีการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

หากตัวอย่างตอบไม่ชัดเจน (ไม่อาจประเมินได้ว่าเป็นหรือไม่เป็นประเด็นจริยธรรม) ให้ถามซักด้วยคำถามมาตรฐานโดยไม่ซักนำเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจน คำถามมาตรฐานมีดังนี้

- ..... (คำตอบที่ไม่ชัด).....หมายความว่าอะไร
- กรุณาให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับ.....(คำตอบที่ไม่ชัด)

ในการสัมภาษณ์ ผู้ตอบสามารถใช้เวลาได้มากเท่าที่ต้องการ ผู้สัมภาษณ์อาจขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์จากตัวอย่าง การบันทึกเสียงจะทำหากได้รับอนุญาตแล้วเท่านั้น นอกจากนี้ การสัมภาษณ์อาจไม่ต้องให้ตัวอย่างระบุความสำคัญของประเด็นก็ได้ เพราะผลการวิจัยพบว่าคะแนนจาการให้น้ำหนักความสำคัญมีความสัมพันธ์สูงมากกับคะแนนที่คำนวณโดยไม่ใช้ค้าน้ำหนักความสำคัญ

4. หลังจากสัมภาษณ์กรณีศึกษาแรกเสร็จแล้ว ให้สัมภาษณ์โดยใช้กรณีศึกษาอื่น ๆ ต่อไปตามลำดับที่กำหนดไว้ล่วงหน้าด้วยวิธีสุ่ม

RESEARCH ARTICLE

Development of the Ethical Sensitivity Scale for Pharmacy Students I: Development of Scenarios and Measurement Method

Sanguan Lerkiatbundit[1]

[1]Department of Pharmacy Administration, Prince of Songkla University

Abstract

Objective: The present study aimed to develop the scenarios for the Ethical Sensitivity Scale for pharmacy students and explore the appropriate measurement method for the scale. **Methods:** The present study consisted of two parts. Part one focused on the development of four case studies with 14 embedded ethical issues derived from those mentioned in the pharmacy council newsletter and various media. The case studies went though a series of pretest in 20 pharmacy students. After reading each scenario, the students verbally identified the issues they considered important to pharmacy practice. The subjects did not know the ethical nature of the study. Four faculty members and 4 community pharmacists also reviewed the scenarios. The second part of the study compared two modes of data collection. Fifty students were randomized into two groups; interview or self-administered questionnaires. The first two scenarios were used in this part of study. The students identified the issues they considered important to pharmacy practice after reading the cases. The responses were scored based on the number of embedded issues correctly identified. Three interviewers involved in the study. All of them went through extensive training on standardized interview technique. **Results**: The scenarios possessed all of the desired characteristics. The ethical issues, as rated by the faculty members, varied in their importance from moderate to very importance level as planed. The results showed that the ethical sensitivity scale must be administered by an interview, not by a paper-pencil method. The questionnaire mode of data collection created too much burdens on the subjects resulting in a poor cooperation and ambiguous answers which could not be scored. The scores from the interview group (3.24$\pm$1.13 out of 6) were much higher than those from the questionnaire group (1.88$\pm$1.29). **Conclusions:** The study provides scenarios for further development into the Ethical Sensitivity Scale for pharmacy students. The scale should be administered by an interview.

Keywords: ethical sensitivity, pharmacy education, pharmacy ethics, professional ethics